Věda a perspektivy № 9(64) 2026
ISSN 2695-1584 (Print)
ISSN 2695-1592 (Online)

https://doi.org/10.52058/2695-1592-2026-9(64)-75-83

Інна Литвин

кандидат педагогічних наук, логопед,
старший викладач кафедри початкової і спеціальної освіти,
Черкаський національний університеті мені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна
https://orcid.org/0000-0002-8946-1449

СПІВПРАЦЯ ВЧИТЕЛЯ-ЛОГОПЕДА ТА БАТЬКІВ У КОРЕКЦІЇ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ

Анотація. У статті досліджується проблема організації ефективної співпраці вчителя-логопеда та батьків у системі корекції мовленнєвих порушень у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Актуальність теми зумовлена зростанням поширеності мовленнєвих порушень серед дітей, а також недостатнім рівнем залученості батьків до корекційного процесу, що суттєво знижує його ефективність. Реальна взаємодія між логопедом та родиною нерідко залишається формальною та епізодичною, що зумовлює необхідність наукового обґрунтування ефективних моделей співпраці. Мета статті – теоретично обґрунтувати сутність, моделі та форми взаємодії логопеда і батьків, визначити умови їх продуктивної співпраці та окреслити шляхи подолання психологічних бар'єрів. У дослідженні застосовано теоретичні методи: аналіз, синтез, порівняння та узагальнення наукових джерел з проблематики логопедії, спеціальної педагогіки та психології. Розкрито сутність батьківського партнерства як необхідної умови успішної корекції мовленнєвих порушень та виокремлено три рівні залучення батьків: інформаційний, практичний і партнерський. Охарактеризовано основні форми роботи логопеда з батьками: індивідуальні консультації, групові зустрічі, майстер-класи, логопедичні щоденники, дистанційна взаємодія із застосуванням цифрових інструментів. Визначено психологічні бар'єри, що ускладнюють співпрацю – заперечення проблеми, тривожність, відчуття провини – та засоби їх подолання засобами мотиваційного консультування. Встановлено, що ефективна взаємодія логопеда з батьками підвищує мотивацію дитини до корекційних занять, забезпечує перенесення навичок правильного мовлення у побутове спілкування та прискорює досягнення корекційних цілей. Результати дослідження свідчать, що систематична і структурована співпраця спеціаліста з родиною є необхідною умовою стійкої корекції мовленнєвих порушень. Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробкою та апробацією програм батьківської освіти у системі логопедичної допомоги, а також вивченням ефективності дистанційних форм взаємодії в умовах сучасних викликів.

Ключові слова: вчитель-логопед, батьківське партнерство, мовленнєві порушення, корекційний процес, форми взаємодії, дошкільний вік, інклюзивна освіта, домашні завдання, консультування батьків, спеціальна освіта.

Inna Lytvyn

PhD (Pedagogical Sciences), speech Therapist,
Senior Lecturer of the Department of Primary and Special Education,
Bohdan Khmelnytskyi Cherkasy National University,
Cherkasy, Ukraine,
https://orcid.org/0000-0002-8946-1449

COLLABORATION BETWEEN SPEECH THERAPIST AND PARENTS IN CORRECTING SPEECH DISORDERS IN CHILDREN

Abstract. The article investigates the problem of organizing effective cooperation between a speech therapist and parents in the system of correcting speech disorders in preschool and primary school-age children. The relevance of the topic is determined by the growing prevalence of speech disorders among children and the insufficient level of parental involvement in the corrective process, which significantly reduces its effectiveness. The purpose of the article is to theoretically substantiate models and forms of interaction between a speech therapist and parents, and to define conditions for their productive cooperation. The study employs theoretical methods: analysis, synthesis, and generalization of scientific sources on the problems of speech therapy, special pedagogy, and psychology. The essence of parental partnership as a necessary condition for the successful correction of speech disorders is revealed. The main forms of a speech therapist's work with parents are characterized: individual consultations, group meetings, master classes, speech therapy diaries, and distance interaction. Psychological barriers that complicate cooperation and means of overcoming them are identified. It is established that effective interaction between a speech therapist and parents increases the child's motivation for corrective classes, ensures the transfer of correct speech skills to everyday communication, and accelerates the achievement of corrective goals. The research results indicate that systematic and structured cooperation between the specialist and the family is a necessary condition for stable correction of speech disorders. The prospects for further research are related to the development and testing of parental education programs in the system of speech therapy assistance. Prospects for further research are related to the development and testing of parent education programs in the speech therapy care system, as well as studying the effectiveness of remote forms of interaction in the face of modern challenges.

Keywords: speech therapist, parental partnership, speech disorders, corrective process, forms of interaction, preschool age, inclusive education, homework, parental counseling, special education.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження співпраці вчителя-логопеда та батьків у корекції мовленнєвих порушень у дітей зумовлена необхідністю забезпечення комплексного, системного та безперервного психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами. Ефективність корекційно-розвиткової роботи значною мірою залежить не лише від професійної компетентності фахівця, а й від активного залучення членів сім'ї до процесу подолання мовленнєвих труднощів. Саме узгодженість дій учителя-логопеда та батьків створює умови для перенесення сформованих у процесі логопедичних занять мовленнєвих умінь у повсякденне спілкування дитини та їх закріплення в різних життєвих ситуаціях.

Для сучасної логопедії проблема партнерської взаємодії з родиною має особливе теоретичне та практичне значення, оскільки сприяє переосмисленню традиційної моделі корекційної допомоги та утвердженню сімейно-центричного підходу. Теоретичне осмислення специфіки взаємодії вчителя-логопеда з батьками сприяє обґрунтуванню основних принципів, визначенню оптимальних форм і методів співпраці, а також встановленню педагогічних умов її ефективної реалізації. Водночас результати практичних досліджень створюють підґрунтя для розроблення дієвих моделей партнерської взаємодії, орієнтованих на підвищення ефективності логопедичного супроводу дітей із різними формами мовленнєвих порушень.

Особливої значущості ця проблема набуває в сучасній Україні, оскільки забезпечення доступної та якісної допомоги дітям із порушеннями мовлення відбувається в умовах розвитку інклюзивної освіти, трансформації системи спеціальної та корекційної допомоги, а також значних соціальних викликів, пов'язаних із воєнним станом. За таких умов партнерство фахівця і сім'ї є важливим ресурсом підтримки дитини, забезпечення наступності корекційної роботи та створення сприятливого мовленнєвого середовища. Отже, дослідження співпраці вчителя-логопеда та батьків є актуальним напрямом сучасної логопедії, що має вагоме значення для розвитку наукових засад корекційної педагогіки та вдосконалення практики надання логопедичної допомоги дітям в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Мовленнєві порушення є одним із найпоширеніших порушень у розвитку дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Значна частина дітей цього віку потребує логопедичної допомоги, що ставить перед спеціалістами та освітньою системою серйозні виклики [4]. Ефективність корекційного процесу залежить не лише від професійної майстер-

ності логопеда, а й від активної участі батьків – найближчого оточення дитини, у якому відбувається основна частина мовленнєвої практики.

Проблема залучення батьків до корекційно-розвиткової роботи залишається недостатньо вирішеною у практиці вітчизняної логопедії. Незважаючи на усвідомлення фахівцями її важливості, реальна взаємодія між логопедом та родиною нерідко залишається формальною, епізодичною та односторонньою [6]. Аналіз наукових праць свідчить про зростання інтересу дослідників до батьківського партнерства у системі спеціальної та інклюзивної освіти [1; 2; 8].

Питання організації взаємодії логопеда з батьками висвітлено у працях Ю. Рібцун [6], яка систематизувала індивідуальні, групові та колективні форми роботи вчителя-логопеда з родиною. В. Тищенко та Ю. Рібцун [7] розробили практичні рекомендації для батьків щодо розвитку мовлення дитини в умовах сім'ї. А. Турубарова, Ю. Клочкова та А. Король [8] обґрунтовують модель партнерської взаємодії логопеда з батьками на прикладі організації артикуляційної гімнастики. Водночас питання подолання психологічних бар'єрів у взаємодії та організації дистанційної співпраці потребують подальшого вивчення.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження – теоретично обґрунтувати сутність, форми та умови ефективної співпраці вчителя-логопеда та батьків у системі корекції мовленнєвих порушень у дітей. Завдання: 1) розкрити теоретичні засади батьківського партнерства у корекційній логопедії; 2) охарактеризувати форми взаємодії логопеда з батьками; 3) визначити психологічні бар'єри та умови їх подолання; 4) узагальнити ефективні стратегії залучення батьків до корекційного процесу.

У дослідженні застосовано комплекс теоретичних методів: аналіз і синтез наукових джерел з проблем логопедії, спеціальної педагогіки, педагогічної психології та інклюзивної освіти; порівняльний аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду організації взаємодії фахівців з батьками; класифікація та систематизація форм і методів роботи. Інформаційну базу дослідження склали наукові статті та монографії вітчизняних дослідників, методичні рекомендації для логопедів-практиків, нормативні документи в галузі спеціальної та інклюзивної освіти України.

Виклад основного матеріалу. Батьківське партнерство у контексті логопедичної допомоги трактується як система взаємовигідних відносин між логопедом і родиною, заснованих на взаємоповазі, довірі, рівноправній участі та спільній відповідальності за результати корекційного процесу [8]. На відміну від традиційної моделі, де батьки виступали пасивними отримувачами інформації, партнерська модель передбачає їхнє активне включення у всі етапи корекційної роботи: діагностику, планування, реалізацію та оцінку результатів.

У науковій літературі обґрунтовано низку передумов ефективного залучення батьків до корекційного процесу: формування мотивованого ставлення до

корекційної роботи, підвищення педагогічної компетентності батьків та їх активне залучення до всіх етапів логопедичного супроводу [8]. На цій основі можна виокремити три рівні участі батьків:

– інформаційний (батьки отримують відомості про стан мовлення дитини та методи корекції),

– практичний (батьки виконують з дитиною домашні завдання логопеда) та

– партнерський (батьки є співавторами індивідуальної програми розвитку і рівноправними учасниками команди супроводу).

Серед представлених найефективнішим є партнерський рівень, досягнення якого потребує цілеспрямованої роботи логопеда з підготовки батьків до відповідної ролі.

Кожен із визначених рівнів залучення батьків до корекційно-логопедичного процесу має власні переваги та обмеження, що зумовлюють різний ступінь їхнього впливу на результативність подолання мовленнєвих порушень у дитини. Ми виокремили та проаналізували переваги та недоліки кожного:

1. Інформаційний рівень передбачає одностороннє або переважно консультативне інформування батьків про особливості мовленнєвого розвитку дитини, результати її обстеження, характер виявлених порушень, завдання та основні напрями корекційної роботи. Основною перевагою цього рівня є забезпечення батьків необхідними знаннями, що сприяють кращому розумінню ними особливостей мовленнєвого розвитку дитини. Поінформованість батьків може знижувати рівень їх тривожності та невизначеності, формувати реалістичні очікування щодо результатів корекції, сприяти прийняттю особливостей дитини та підвищувати готовність підтримувати її в процесі подолання мовленнєвих труднощів. Крім того, інформаційна взаємодія є важливою передумовою формування довіри до фахівця та створення позитивного підґрунтя для подальшого залучення родини до корекційного процесу. Водночас обмеженням цього рівня є: пасивна позиція батьків, які переважно виступають отримувачами інформації, а не активними учасниками корекційної роботи. За недостатньої систематичності подальшої взаємодії інформаційний рівень може залишатися формальним і не забезпечувати належного перенесення результатів логопедичних занять у практичне втілення в домашньому середовищі.

2. Практичний рівень характеризується безпосереднім виконанням батьками рекомендацій учителя-логопеда та залученням до систематичної роботи з дитиною в домашніх умовах. Його важливою перевагою є забезпечення наступності між логопедичними заняттями та повсякденним життям дитини. Регулярне виконання вправ, ігор і завдань у сімейному середовищі сприяє закріпленню сформованих на заняттях мовленнєвих навичок, збільшенню частоти їх практичного використання та створенню додаткових можливостей для мовленнєвої практики. Батьки отримують можливість безпосередньо спостерігати за динамі-

кою розвитку дитини, краще розуміти специфіку її труднощів і набувати практичних навичок підтримки мовленнєвого розвитку. Разом із тим ефективність практичного рівня значною мірою залежить від готовності батьків систематично виконувати рекомендації фахівця, їхньої мотивації, часу, ресурсів та рівня педагогічної компетентності. Одним із суттєвих недоліків може бути формальне виконання домашніх завдань без розуміння їхньої мети та механізмів впливу на мовленнєвий розвиток дитини. Окрім цього слід зазначити про можливе емоційне виснаження батьків, зниження їхньої мотивації або виникнення відчуття провини у разі недостатньої регулярності занять.

3.Партнерський рівень є найбільш високим ступенем залучення батьків і передбачає їхню активну, усвідомлену та рівноправну взаємодію з учителем-логопедом та іншими фахівцями, які здійснюють супровід дитини. Його ключовою перевагою є можливість реалізації цілісного сімейно-центричного підходу, в якому батьки є не лише як отримувачами рекомендацій або виконавцями домашніх завдань, а як важливими учасники процесу прийняття рішень. Така взаємодія сприяє підвищенню узгодженості дій усіх учасників супроводу, забезпечує обмін інформацією про динаміку розвитку дитини та дає змогу оперативно коригувати зміст і напрями логопедичної роботи. Важливою перевагою є формування у батьків відчуття причетності та відповідальності за процес розвитку дитини, що може підвищувати їхню мотивацію та активність. Водночас партнерський рівень є найбільш складним для реалізації, оскільки потребує високого рівня взаємної довіри, відкритості, комунікативної культури та готовності до конструктивного діалогу з боку всіх учасників. Можливими перешкодами можуть бути різні погляди батьків і фахівців на пріоритети корекційної роботи, завищені або нереалістичні очікування щодо результатів, недостатня готовність приймати професійні рекомендації чи, навпаки, надмірне втручання батьків у професійну діяльність логопеда.

Таким чином, інформаційний, практичний і партнерський рівні участі батьків не слід розглядати як взаємовиключні моделі.

Індивідуальні консультації є базовою формою роботи з батьками. Вони дозволяють надати адресну інформацію про особливості мовленнєвого розвитку конкретної дитини, навчити батьків практичним прийомам стимуляції мовлення, обговорити динаміку корекційного процесу. Ефективність консультацій підвищується, коли логопед не лише інструктує, а й демонструє прийоми безпосередньо в роботі з дитиною у присутності батьків [5].

Групові форми роботи – батьківські збори, семінари-практикуми, майстер-класи, «круглі столи» – забезпечують обмін досвідом між родинами, формують відчуття підтримки та спільноти. Ефективним є проведення відкритих логопедичних занять, де батьки спочатку спостерігають за роботою фахівця, а потім самостійно практикують ігрові вправи з дітьми [5]. Такий підхід знімає тривогу батьків і суттєво підвищує якість домашніх занять.

Логопедичний щоденник (індивідуальний зошит) є ефективним інструментом поточної взаємодії між логопедом та родиною. У ньому фіксуються виконані домашні завдання, спостереження батьків за мовленням дитини, запитання та побажання родини. Регулярне ведення щоденника забезпечує наступність між заняттями та домашньою практикою, а також дозволяє логопеду відстежувати рівень залученості батьків і своєчасно коригувати завдання [5].

Дистанційна взаємодія набула особливої актуальності в умовах пандемії та подальшого розвитку дистанційного навчання. Використання месенджерів, відеозв'язку, онлайн-платформ дозволяє логопеду підтримувати постійний контакт з родиною, надсилати відеоінструкції, оперативно відповідати на запитання батьків. Дослідники наголошують, що цифрові інструменти взаємодії є не замінником живого спілкування, а його доповненням, яке підвищує доступність фахової допомоги для родин із різних соціальних груп [3; 8].

Ефективна співпраця нерідко ускладнюється через ряд психологічних бар'єрів з боку батьків: заперечення проблеми, надмірна тривожність, відчуття провини, брак часу та компетентності. Одним із головних завдань логопеда є подолання захисних реакцій батьків і формування у них конструктивної позиції активного помічника [1]. Для цього фахівець має застосовувати технології мотиваційного консультування: підкреслювати ресурси родини, фокусуватися на успіхах дитини, надавати батькам чіткі й зрозумілі інструкції.

Важливу роль відіграє початковий етап встановлення контакту: логопед має демонструвати повагу до батьківського досвіду, визнавати їхню значущу роль у житті дитини та уникати оціночних суджень. Батьківські страхи та тривоги є природною реакцією на діагноз дитини і потребують не заперечення, а визнання і підтримки [1].

Обговорення результатів. Результати аналізу засвідчують, що ефективна співпраця логопеда і батьків є необхідною умовою успішної корекції мовленнєвих порушень. Ця позиція узгоджується з результатами зарубіжних досліджень у галузі раннього втручання та інклюзивної освіти, де батьківське партнерство визнається одним із ключових чинників результативності корекційних програм. Відмінністю вітчизняного підходу є акцент на навчальному компоненті взаємодії: логопед не лише інформує батьків, а й цілеспрямовано формує у них практичні навички корекційної роботи.

Перспективним напрямом є розробка структурованих програм підготовки батьків до участі у корекційному процесі – «батьківських шкіл логопеда» – із чітко визначеним змістом, тематикою занять та системою оцінювання результатів. Подальшого дослідження потребує питання диференціації форм взаємодії залежно від типу мовленнєвого порушення, віку дитини та соціально-психологічних характеристик родини.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Батьківське партнерство є необхідним компонентом ефективної системи логопедичної допомоги дітям з порушеннями мовлення. Аналіз наукових джерел та практичного досвіду дозволяє стверджувати: 1) залучення батьків до корекційного процесу підвищує мотивацію дитини та забезпечує закріплення навичок у природному середовищі; 2) оптимальним є партнерський рівень взаємодії, за якого батьки є співавторами програми розвитку дитини; 3) ефективна взаємодія потребує подолання психологічних бар'єрів та цілеспрямованого навчання батьків практичним прийомам роботи; 4) диверсифікація форм взаємодії (індивідуальні, групові, дистанційні) дозволяє залучати різні категорії родин.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробкою та апробацією програм батьківської освіти у системі логопедичної допомоги, а також вивченням ефективності дистанційних форм взаємодії в умовах сучасних викликів.

Література:

1. Галян О., Борисенко З. Психологічні аспекти супроводу батьків дітей з особливими освітніми потребами. Теорія і практика сучасної психології. 2019. № 2. Т. 2. С. 44–49.
2. Данілавічютє Е. Діти з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі. Особлива дитина: навчання і виховання. 2018. № 3. С. 7–19.
3. Король А. В. Формування дистанційно-інтерактивного середовища підтримки батьків дошкільників з особливими мовленнєвими потребами : дис. … д-ра філософії : 016. Київ, 2023. 304 с.
4. Логопедія : підручник / за ред. М. К. Шеремет. 3-тє вид., перероб. та доп. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2014. 672 с.
5. Пузина О. В. Взаємодія вчителя-логопеда і батьків у корекційній логопедичній роботі з дошкільниками : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. «Досвід роботи вихователів ЗДО: практичні розробки та теоретичні надбання». Житомир, 2020. С. 43-47
6. Рібцун Ю. В. Співпраця вчителя-логопеда з батьками: логопедична група для дітей із ЗНМ. Дефектологія. Особлива дитина: навчання та виховання. 2011. № 1. С. 33–37.
7. Тищенко В. В., Рібцун Ю. В. Як навчити дитину правильно розмовляти: від народження до 5 років. Поради батькам. Київ : Літера ЛТД, 2009. 128 с.
8. Турубарова А. В., Клочкова Ю. В., Король А. В. Партнерська взаємодія логопеда з батьками під час проведення артикуляційної гімнастики. Inclusion and Diversity. 2025. Вип. 5. С. 53–60. DOI: https://doi.org/10.32782/inclusion/2025.5.11.

References

1. Danilavichiutie, E. (2018). Dity z osoblyvymy osvitnimy potrebamy v inkliuzyvnomu seredovyshchi [Children with special educational needs in an inclusive environment]. *Osoblyva dytyna: navchannia i vykhovannia, 3,* 7–19. [in Ukrainian]
2. Halian, O., & Borysenko, Z. (2019). Psykholohichni aspekty suprovodu batkiv ditei z osoblyvymy osvitnimy potrebamy [Psychological aspects of supporting parents of children with special educational needs]. *Teoriia i praktyka suchasnoi psykholohii, 2*(2), 44–49. [in Ukrainian]
3. Korol, A. V. (2023). *Formuvannia dystantsiino-interaktyvnoho seredovyshcha pidtrymky batkiv doshkilnykiv z osoblyvymy movlennievymy potrebamy* [Formation of a remote-interactive environment of support for parents of preschoolers with special speech needs] (PhD dissertation). Kyiv. [in Ukrainian]

4. Puzyna, O. V. (2020). Vzaiemodiia vchytelia-lohopeda i batkiv u korektsiinii lohopedychnii roboti z doshkilnykamy [Interaction of a speech therapist and parents in correctional speech therapy work with preschoolers]. In *Proceedings of the All-Ukrainian scientific-practical conference.* Zhytomyr. [in Ukrainian]

5. Ribtsun, Yu. V. (2011). Spivpratsia vchytelia-lohopeda z batkamy: lohopedychna hrupa dlia ditei iz ZNM [Cooperation of a speech therapist with parents: a speech therapy group for children with general speech underdevelopment]. *Defektolohiia. Osoblyva dytyna: navchannia ta vykhovannia, 1,* 33–37. [in Ukrainian]

6. Sheremet, M. K. (Ed.). (2014). *Lohopediia* [Speech therapy] (3rd ed., rev.). Kyiv: Vydavnychyi Dim "Slovo". [in Ukrainian]

7. Tyshchenko, V. V., & Ribtsun, Yu. V. (2009). *Yak navchyty dytynu pravylno rozmovliaty: vid narodzhennia do 5 rokiv. Porady batkam* [How to teach a child to speak correctly: from birth to 5 years. Advice for parents]. Kyiv: Litera LTD. [in Ukrainian]

8. Turubarova, A. V., Klochkova, Yu. V., & Korol, A. V. (2025). Partnerska vzaiemodiia lohopeda z batkamy pid chas provedennia artykuliatsiinoi himnastyky [A partnership approach between a speech therapist and parents in the implementation of articulation exercises]. *Inclusion and Diversity, 5,* 53–60. https://doi.org/10.32782/inclusion/2025.5.11 [in Ukrainian]